

Aktuálny stav implementácie

Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím na Slovensku

Branislav Mamojka

Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR

Dohovor bol ratifikovaný v roku 2010.

Východisková správa bola predložená v roku 2012

Proces hodnotenia implementácie Dohovoru sa začal v tomto roku,

Alternatívnu správu sme dodali v júli.

Predbežné rokovanie Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím sa uskutočnilo v septembri t.r., ktorý vydal aj otázky pre našu vládu (list of issues).

Konštruktívny dialóg sa uskutoční 4. A 5. Apríla 2016.

Kontaktné miesto (focal point)pre dohovor bolo zriadené v marci 2013

Aj keď na Slovensku existuje verejný ochranca práv (ombudsman) a Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, za vytvorenie nezávislého mechanizmu na presadzovanie, ochranu a monitorovanie implementácie dohovoru považujeme až ustanovenie komisára pre osoby so zdravotným postihnutím schválením zákona 176/2015 o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím. Proces voľby komisára práve teraz prebieha v NR SR. Dôležité je, že kandidát na komisára musí mať najmenej 5 odporúčaní od organizácií pôsobiacich v oblasti ochrany a uplatňovania práv osôb so zdravotným postihnutím.

Hlavným dokumentom podporujúcim implementáciu Dohovoru je Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím schválený vládou v januári 2014, ktorý je možné považovať za akčný plán implementácie Dohovoru. Proces hodnotenia jeho plnenia práve prebieha a vláda sa bude zaoberať vyhodnotením jeho implementácie a aktualizáciou v budúcom roku.

Názory organizácií osôb so zdravotným postihnutím na implementáciu Dohovoru obsahuje najmä alternatívna správa.

V súčasnosti tiež realizujeme projekt

Podpora spolupráce MNO pri účasti na implementácii a monitoringu uplatňovania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím

V rámci tohto projektu realizujeme okrúhle stoly na 8 tém z oblastí práv zaručených Dohovorom, Doteraz realizované okrúhle stoly sa venovali prístupnosti, nezávislému životu, vzdelávaniu a primeranej životnej úrovni.

uskutoční sa konferencia a bude zostavená správa obsahujúca hodnotenie implementácie Dohovoru a návrhy opatrení na ďalšie posilnenie jeho implementácie.

Teraz spomeniem niektoré oblasti implementácie, ktoré považujeme za zvlášť dôležité:

Účasť reprezentatívnych organizácií na príprave legislatívy súvisiacej so zdravotným postihnutím:

Situácia sa postupne zlepšuje. Sme prizývaní k účasti na príprave niektorých zákonov, pripomienkujeme zákony a sme pozývaní na rozporové konania. Ako zvlášť pozitívny príklad môžeme uviesť zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím. Máme zástupcov v monitorovacích výboroch niektorých operačných programov. Sú však oblasti, kde sme menej úspešní alebo neúspešní.

Máme antidiskriminačný zákon, ale potrebná je jeho Novelizácia tak, aby v súlade s článkami 2 a 5 Dohovoru sa primerané úpravy vzťahovali na všetky oblasti života osôb so zdravotným postihnutím. Nie len na zamestnávanie a formou dočasných vyrovnávacích opatrení

V oblasti predpisov týkajúcich sa prístupnosti je potrebné zabezpečiť zavedenie a uplatňovanie metódy univerzálneho navrhovania. Zaviesť účinný kontrolný mechanizmus dodržiavania pravidiel prístupnosti a odstrániť absenciu autorizovaných odborníkov na hodnotenie prístupnosti. Za pozitívum považujeme ustúpenie od formulovania princípov prístupnosti vo vzťahu k stavbám určeným pre osoby s obmedzenou pohyblivosťou a orientáciou k požiadavke na bezbariérovosť užívania stavieb a prostredia. Táto zmena filozofie sa objavila v návrhu nového stavebného zákon, ktorý bol však stiahnutý z rokovania parlamentu z iných dôvodov. Veríme, že pri jeho novom spracovaní bude táto zásada zachovaná a že zapracované aj vyššie uvedené požiadavky. Stále však chýba potrebná spolupráca s našimi organizáciami na príprave príloh definujúcich konkrétne kritériá prístupnosti.

V oblasti prístupnosti dopravy prebieha proces sprístupňovania dopravy možno trochu lepšie vďaka nariadeniam EU o právach cestujúcich, je však z nášho hľadiska stále pomalý a nerovnomerný.

Nový zákon o civilných mimosporových konaniach, ktorý nadobudne účinnosť od júla 2016, upravuje procesné pravidlá konania o spôsobilosti na právne úkony. Súd nebude môcť pozbaviť človeka spôsobilosti na právne úkony, bude môcť iba obmedziť jeho spôsobilosť na právne úkony. Je však potrebné inovovať občiansky zákonník, zaviesť podporované rozhodovanie, Odstrániť automatické dôsledky odoberania a obmedzovania právnej spôsobilosti.

Začal proces deinštitucionalizácie, zatiaľ však formou len pilotných projektov. Potrebné je zabezpečiť zachovanie a rozšírenie tohto procesu a rozširovanie komunitných služieb. V novom programovacom období je na tento účel plánovaný významný objem prostriedkov, ktorý by mal tento proces podporiť.

V súvislosti s požiadavkou na zlepšovanie podmienok nezávislého života je potrebné inovovať legislatívu s cieľom zvýšiť množstvo pomôcok a služieb a zjednodušiť podmienky na získanie príspevkov a zliav. V predpisoch zdravotného poistenia je napr. potrebné odstrániť pravidlo kedy je možné poskytnúť len elektrický vozík alebo polohovaciu posteľ, nie však oboje. Riešenie na základe posúdenia individuálnej žiadosti považujeme za nedostatočné.

Dôležitou úlohou je naďalej rozširovať podmienky na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania transformovať segregovaný systém špeciálneho vzdelávania. Aj keď má rodič právo zvoliť spôsob vzdelávania svojho dieťaťa a bol zvýšený počet pedagogických asistentov, podmienky na skutočné inkluzívne vzdelávanie sú nedostatočné. Veríme, že situáciu pomôžu zlepšiť aj najnovšie súdne rozhodnutia o práve na inkluzívne vzdelávanie.

Služby včasnej intervencie sa začínajú len pilotne realizovať najmä pomocou zahraničných projektových zdrojov aj keď táto služba je už explicitne formulovaná v zákone o sociálnych službách. Potrebné je však riešiť aj nedostatočnú podporu rodín s deťmi vyžadujúcimi takúto starostlivosť..

Potrebné je vo väčšej miere podporovať právo na prácu. Prijatá opatrenia s cieľom umožniť zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím na otvorenom trhu práce, podporovať tvorbu pracovných príležitostí a finančne prispievať na vytváranie a udržateľnosť zamestnania. Zmeny zákona o službách zamestnanosti platné od roku 2013 vedú k znižovaniu tvorby nových pracovných príležitostí a dokonca aj krušeniu existujúcich. Riešime aj problém možnosti pre pracovníkov chránených dielní a na chránených pracoviskách vykonávať prácu mimo týchto priestorovo vymedzených pracovísk. Ministerstvo tvrdí, že nie je potrebná zmena zákona, že bude stačiť usmernenie úradom práce. My sa domnievame, že je to nedostatočné, ale musíme si počkať na praktické výsledky.

Problémom je aj zabezpečenie primeranej životnej úrovne a sociálnej ochrany.

Novo zavádzaný spôsob valorizácie starobných a invalidných dôchodkov povedie podľa našich výpočtov k zvyšovaniu rozdielov medzi dlhšie poberanými a práve vymeranými dôchodkami a zvlášť u poberateľov invalidných dôchodkov k ich poklesu až na hranicu chudoby.

Nový inštitút minimálneho dôchodku sa tiež neuplatňuje na poberateľov invalidných dôchodkov pred dosiahnutím dôchodkového veku.

Dlhodobou neriešeným problémom je podpora účasti reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím na monitorovaní implementácie Dohovoru. Závislá je len na občasnej nenárokovej projektovej podpore. Táto umožňuje len sporadické a veľmi obmedzené monitorovanie a neumožňuje rozvoj a udržanie odbornej kapacity na túto činnosť.

Pre krátkosť času som sa zmienil len o niektorých z hlavných nedostatkových oblastiach implementácie Dohovoru. Samozrejme existuje aj pozitívny vývoj, ktorý si ceníme, ale sústrediť sa musíme na prekonávanie nedostatkov.